

Γ.Δ. Παγανός

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ:

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΠΟΥ ΠΛΗΓΩΝΕΙ, ΕΞΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ.

Εκδόσεις Χειρόγραφα, Θεσσαλονίκη 1995

Τα βιβλία ταξιδιωτικών εντυπώσεων που είχαν χαρακτήρα ερευνητικό και μορφωτικό έλκουν την καταγωγή τους από τα παλαιά περιηγητικά κείμενα. Με αυτή την έννοια και η *Ιστορία* του Ηροδότου ήταν ο μακρινός τους πρόγονος. Ταξιδιωτικά όμως «λογοτεχνικά» κείμενα που συνδύαζαν παράλληλα με τον εγκυκλοπαιδικό και το λυρικό ή στοχαστικό χαρακτήρα καλλιεργήθηκαν με επιτυχία από το μεσοπόλεμο και μετά στην Ελλάδα από τον Κώστα Ουράνη, το Νίκο Καζαντζάκη, το Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο, τον Ηλία Βενέζη και άλλους. Τα κείμενα εκείνα ήταν μάλλον γραμμένα «επί παραγγελία», αφού οι λογοτέχνες ταξίδευαν με έξοδα των εφημερίδων αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να δημοσιεύουν εκτενείς ανταποκρίσεις από τους τόπους που επισκέπτονταν για την ενημέρωση και την ψυχαγωγία των αναγνωστών.

Στις μέρες μας το είδος αυτό έχει εκλείψει. Ο κυριότερος λόγος είναι ότι το ταξίδι όχι μόνο στην ενδοχώρα ή στην Ευρώπη αλλά και στα πέρατα της οικουμένης γίνεται όλο και περισσότερο προσιτό σε μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού με συνέπεια η ταξιδιωτική λογοτεχνία να χάνει το πιο ελκυστικό της χαρακτηριστικό: το μυστήριο και τη γοητεία του αγνώστου. Αλλά και για όσους δεν μπορούν να ταξιδέψουν ή αποφεύγουν τις ταλαιπωρίες του ταξιδιού σήμερα, η τηλεόραση φέρνει στα σπίτια τους εικόνες από χώρες και περιοχές, οι οποίες άλλοτε ανήκαν στη δικαιοδοσία της φαντασίας. Έτσι ικανοποιούν την περιέργειά τους, που αποτελεί κίνητρο για την ταξιδιωτική περιπλάνηση και περιπέτεια.

Σύμφωνα με τα παραπάνω *Το ταξίδι που πληγώνει* (1995) του Νίκου Μπακόλα θα ήταν εκτός κλίματος, αν δεν είχε να πει κάτι διαφορετικό. Και το διαφορετικό είναι το ότι ο συγγραφέας του αναπολεί στο βιβλίο του ορισμένα ταξίδια από την παιδική του ηλικία ως την ωριμότητα που άφησαν στη συνείδησή του κάποιες πληγές. Τα συναισθήματα που υποβάλλονται αρχίζουν από το νυγμό τον οποίο προκαλεί η προσβολή της παιδικής αθωότητας (πρώτο ταξίδι) και τελειώνουν με τη μελαγχολία από το αντίκρισμα της φθοράς, της μοναξιάς και του θανάτου (τελευταίο ταξίδι).

Τα κείμενα του μικρού βιβλίου αναφέρονται στην αντίδραση του υποκειμένου σε πρωτόγνωρες εμπειρίες των ταξιδιών. Μορφολογικά είναι πιο κοντά στο είδος του

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1996 - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997

Ο οδηγός μαρσάρει ακόμη μια φορά, μουγκρίζει το τζέιμς και νιώθουμε πως είμαστε στην κορυφή του βουνού, κάτω χάσκει ένας πέτρινος γκρεμός και ξεσκίδια ομίχλης, «τι ώρα νάναι;», αναρωτιέται κάποιος, μα που ρολόδι;

Νιώθουμε το φορτηγό να τρέχει σε κατηφόρα κι οι στροφές όσο πάνε κι αραιώνουν «μπορεί και να τη σκαπουλάρουμε!», λέει ο τραυματίας – «Μη βιάζεσαι», τον κόβει ο δεκανέας, «δεν ξέρεις τι διαβόλια είναι!»

Το τρίτο ταξίδι (1992) τοποθετείται χρονικά το 1957 και περιγράφει το ματαιωμένο γαμήλιο ταξίδι του αφηγητή στη Θάσο. Προηγήθηκαν οι ενδοοικογενειακές προστριβές για την αναβολή του γάμου εξαπτίας του θανάτου της γιαγιάς του γαμπρού. Ο ειρωνικός τόνος δεν προδίδει τα αισθήματα. Μέσα από την αφήγηση που αποτελεί ένα συγκρατημένο κλασίγελω αποκαλύπτονται τα ήθη μιας τυπικής ελληνικής οικογένειας με τις αντιθέσεις και τις μικροπαρεξηγήσεις. Τελικά, το ταξίδι για τη Θάσο διακόπτεται άδοξα στην Καβάλα· αιτία η επιδημία γρίπης που δεν άφησε απρόσβλητους τους άτυχους νεόνυμφους.

Το τέταρτο κείμενο (1994) έχει ως θέμα ένα ταξίδι στη Ρωσία –Μόσχα και Πετρούπολη– στο οποίο συνόδευσε ο αφηγητής έναν ελληνικό κρατικό θίασο που θα έδινε παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας. Όλες τις εντυπώσεις αυτού του ταξιδιού τις επισκιάζει «η συνταρακτική αίσθηση και εμπειρία» από την επίσκεψη στο ταπεινό σπίτι του Ντοστογιέφσκι στην Πετρούπολη.

Πρώτη-πρώτη ήταν η τραπεζαρία, μ' έπιπλα φθαρμένα, αλλά όλα τα χρειαζόμενα κι ένα βυσσινί τραπεζομάντηλο, ύστερα η κρεβατοκάμαρα, στο ίδιο επίπεδο, με λευκά στρωσίδια που είχαν κιτρινίσει, μ' ένα πρόσθετο κρεβάτι-κούνια για παιδί, και στο τέλος το γραφείο, όπου καθόταν κι έγραφε ο Ντοστογιέφσκι, το καλαμάρι του, η πένα του, χαρτιά του, μερικά βιβλία σ' ένα ράφι, ένα κηροπήγιο και στον τοίχο τα εικονίσματα και το καντήλι. Όλα δείχνανε παλιά, φθαρμένα, τυλιγμένα σε αρχαία σκόνη, απόμακρα. Ένωθα έναν κόμπο να μη φεύγει από τον λαιμό μου, να μου καίει το λαρύγγι.

Στο πέμπτο κείμενο (1995) καταγράφεται ένα έντονο βίωμα που έζησε ο αφηγητής στο ταξίδι του στο Μεξικό· ένας φόβος που τον περιγράφει αριστοτεχνικά από την αρχή του κειμένου, όπου μιλάει για την εκκλησία που βουλιάζει και για τη βιασύνη του, καθώς ανέβαινε τις σκάλες του παλιού κοινοβουλίου, για να φτάσει λαχανιασμένος και με ισχαιμικά σύνδρομα στη μικρή αίθουσα με τη λαμπρή ιστορία. Ο αγχώδης αφηγηματικός ρυθμός συνεχίζεται και στην περιγραφή της επίσκεψής του στο χώρο

με τις πυραμίδες των Αζτέκων, όπου διαισθάνεται μια απειλή από τους μικρούς ιθαγενείς μικροπωλητές φτηνών τουριστικών ενθυμημάτων, γιατί έχασε την ψυχραιμία του. Ο επιβάτης του θυμίζει την ανθρωποφαγία από το Ξαφνικά πέρνει το καλοκαίρι του Τένεσι Ουίλιαμς.

Το τελευταίο κείμενο (1993) αναφέρεται σε ένα ταξίδι στην Αθήνα, όπου έρχεται ο αφηγητής για να εκπληρώσει ένα θλιβερό καθήκον: να παραστεί στο τελευταίο ταξίδι μιας αγαπημένης του θείας. Έτσι ο κύκλος των ταξιδιών που πλήγωσαν το συγγραφέα κλείνει με μια ελεγεία.

Πάντως, ήταν σίγουρα το τελευταίο για τη Νίκη, για τις θείες, για τ' απομεινάρια απ' το σόι της μητέρας δέσποινας –κι αναδυότανε μια ανακούφιση μέσα μου. Ντροπή! Γιατί όλα σφραγιζόντανε μ' ένα θάνατο, με το θάνατο της Νίκης, της μικρής, όπως την έλεγε η γιαγιά Μυρσίνη, ένα θάνατο αναμενόμενο τους τελευταίους δεκαπέντε μήνες, απολύτως σίγουρο την τελευταία εβδομάδα. «Μα ησύχασε η καημένη» έλεγε η Ελένη πριν την αναχώρησή μου – ησυχάσαμε σκεφτόμουν κι εγώ, μκκτηρίζοντας τον εαυτό μου πρώτον πρώτον.

Ελεγεία λοιπόν για τη φθορά, τη μοναξιά και το θάνατο αγαπημένων συγγενών. Οι πολύ προσωπικές αυτές εξομολογήσεις προσλαμβάνονται από τον αναγνώστη και ως δικές του, γιατί όλοι είχαμε κάποια συγγένισσα σαν τη θεία του αφηγητή που πέθανε άκληρη ή λησμονημένη σε κάποιο νοσοκομείο. Ο αφηγητής, μόνος από τους συγγενείς, συνοδεύει ανάμεσα σε άγνωστες γειτονίσσες τη θεία του στο τελευταίο της ταξίδι, όπως τη συνόδευε μικρός στο σινεμά.

Ούτε μια τους δε σε γνώρισε πώς ήσουν νέα, τότε που πήγαίναμε μαζί στα σινεμά, νεαρή της παντρειάς εσύ (και μεγαλύτερη), με κοντά παντελονάκια εγώ, που ωστόσο, με παραδεχόταν η γιαγιά Μυρσίνη πως μπορούσα να σε προστατέψω (από τι;) ύστερα βεβαίως, από ασυτηρές της οδηγίες, συμβουλές, μαλώματα, για το τι θα με περίμενε, αν παράκουα και δεν φαινόμουν αντάξιος. Πού να το 'ξερε η κακομοίρα η γιαγιά πως εγώ και πάλι θα 'μωνα ο συνοδός σου, ο μοναδικός κι αδάκρυτος, φοβισμένος, μουλωχτός, μια ζωή ο ίδιος δηλαδή, έγκλειστος στον εαυτό μου να κοιτάζω κάθε τόσο το ρολό, πόση ώρα μου έμεινε μέχρι τη νυχτερινή μου πτήση, για το τελευταίο μου επώδυνο ταξίδι από την πρωτεύουσα, από Τέρμα Πατησίων, σ' ένα απόβραδο που τα ρουφούσε όλα, τα δικά τους, τα δικά μου.